

Fundamentele begrippen van de zondemacht

De slang

1. Het Oude Testament

Bij de eerste zonde zijn twee mensen en een slang betrokken. Wat heeft het Oude Testament te zeggen over de slang in de Hof en vervolgens over slangen? Het antwoord daarop is belangrijk voor het verstaan van wat het Nieuwe Testament vertelt over de overwinning op de zondemacht.

De slang in de Hof één van de dieren

Aan één van de dieren in de Hof gaf de mens de in zijn ogen passende naam 'slang' (*nachash*). Uit de woorden: "De slang nu was het listigste van alle dieren van het veld, die de HERE God gemaakt had; en zij zei tot de vrouw ..." (Gen 3:1) kunnen we de volgende feiten afleiden:

De slang is één van de dieren die God maakte.

De slang is listig. Althans in de meeste vertalingen. Maar het woord *phronimos* in de grondtekst kan, onder andere, worden vertaald met 'schrande' (vergelijk Spreuken 13:16). Dit zou kunnen worden getoetst aan Jezus' woorden tot zijn discipelen, dat zij als slangen moesten zijn (Matteüs 10:16); dit woord werd in de Statenvertaling en NBG'51 vertaling vreemd genoeg alleen op deze plaats vertaald met 'voorzichtig', terwijl dit en verwante woorden verder altijd werden vertaald met iets dat neerkomt op verstandig en wijs. De Nieuwe Bijbel Vertaling houdt het daarom op scherpzinnig.

De slang kon in zekere mate redeneren en communiceren met mensen.

We mogen niet speculeren of er iets of iemand anders achter de slang zat. Er wordt alleen gesproken over een slang. We doen er daarom het beste aan te lezen wat er staat. Later zullen we beoordelen of het daarbij kan blijven. De slang was ook niet slecht gemaakt, want God noemde alles wat Hij maakte "zeer goed" (Gen 1:31).

Woorden voor slangen in de grondtekst

Dat Mozes, toen hij dit schreef, niets anders dan het natuurlijke dier slang bedoelde, wordt duidelijk in het verdere gebruik van het Hebreeuwse woord *nachash* in de Bijbel. Mozes gebruikte het zelf meerdere malen voor gewone slangen in zijn vijf boeken (naast Genesis 3 ook in Genesis 49:17, Exodus 4:3 en 7:15, Numeri 21:6, 7 en 9, Deuteronomium 8:15), en het blijkt verder in het Oude Testament het meest gebruikte woord voor slang te zijn (16 x). In de Septuaginta wordt het meestal vertaald met *ophis*, maar ook twee maal met *drakōn* (onder andere in Jesaja 27:1). In het klassieke Grieks gaat het dan vooral om een slang.

De slangen die in Exodus 4 en 7 uit de staven van Mozes en Aäron voortkwamen, waren gewoon slangen met hun natuurlijk gedrag. Door een wonder van God bestonden zij tijdelijk, om de Farao van Egypte een les te leren, en het volk Israël ervan te overtuigen dat Hij Mozes had gezonden om hen te bevrijden uit de macht van de Egyptenaren. Zo toonde Hij Zich machtiger dan hun Farao en al hun goden.

In deze geschiedenis komen wij ook het Hebreeuwse woord *tanneen* of *tannin* tegen, dat in Exodus 7:9, 10 en 12 als synoniem wordt gebruikt voor *nachash*. Maar *tanneen* geeft aan dat het om een dodelijke slang gaat; wat zou kunnen duiden op een schrikwekkende slang; bijvoorbeeld een cobra, die het symbool was van de macht van de Farao en deel uitmaakte van zijn scepter. De Septuaginta gebruikt hier *drakōn*, omdat dit in het Grieks het gewone woord voor slang is. Ook in het parallelisme van Deuteronomium 32:33 en Psalm 91:13 vinden we *tannin* terug. Mogelijk weer om iets afschrikwekkends, gevaarlijks voor mensen te suggereren. In de Septuaginta werd ook dit vertaald

met *drakōn*. Het Hebreeuwse *tannin* wordt echter ook gebruikt voor grote zeedieren en jakhalzen. In enkele van de gevallen waarin het met jakhalzen werd vertaald, moeten we ons afvragen of dit juist is; want waar de Septuaginta *drakōn* gebruikt, zouden we in de eerste plaats moeten kijken of het om een slang kan gaan. Gezien de bewoordingen zou dit zo kunnen zijn in Psalm 44:19, maar ook in Jesaja 34:13 (vooral omdat in vers 14 sprake is van wilde honden) en Jeremia 9:11, 10:22, 49:33, 51:37 (zie ook Job 30:29, Jesaja 43:20).

Naast *nachash* en *tannin* komen we *zachal* tegen, dat iets betekent als 'wat kruipt' en 'waar je bang voor bent', en een slang suggereert. Iets wat vooral duidelijk wordt als er over gif wordt gesproken (Deuteronomium 32:24 en Micha 7:17). In de Septuaginta werd het woord in Micha 7:16 ook weer vertaald met *ophis*.

Nadere aanduidingen voor slangen

In de Bijbel staan ook bijzondere of meer specifieke benamingen voor slangen:

Adders en cobra's

Met slangen worden kennelijk vaak adders bedoeld (Hebreeuws: *pehten*), want enkele malen komen we in parallellisme slangen en adders samen tegen, bijvoorbeeld:

"Op leeuw en adder zult u treden, jonge leeuw en slang zult u vertrappen." (Ps 91:13)

"... dan zal een zuigeling bij het hol van een adder spelen en naar het nest van een giftige slang zal een gespeend kind zijn hand uitstrekken." (Jes 11:8)

Behalve om adders kan het in deze passages ook om cobra's gaan.

Hoornslang

Op één plaats komen wij een 'hoornslang' (Hebreeuws: *shephiphon*) tegen. Mogelijk de hoornadder die daar voorkomt:

"Moge Dan een slang op de weg zijn, een hoornslang op het pad, die in de hielen van het paard bijt ..." (Gen 49:17)

Vurigen

Soms komen we *nachash* tegen in combinatie met *saraph*, dat 'vurige' of 'brandende' betekent. In Numeri 21:6 lezen we over slangen die de Israëlieten beten en hun gif inspoten. Dat veroorzaakte brandende pijn en doodde hen snel. Soms moet uit het verband worden afgeleid wat er bedoeld wordt; want in Jesaja 6:2 en 6 is geen sprake van slangen, maar van hemelse dienaren van God die *serafs*, 'vurigen', worden genoemd.

Vliegende draken?

In Jesaja lezen we over 'vliegende draken' (NBG'51). In hoofdstuk 14 wordt hiermee de vreeswekkende macht van een volk of koning bedoeld; erger dan Juda en zijn koning:

"Verheug u niet, u geheel Filistea, omdat de roede die u sloeg [koning Achaz van Juda], verbroken is, want uit de wortel van de slang zal een adder voortkomen en haar vrucht zal een vliegende draak zijn." (Jes 14:29)

In hoofdstuk 30 gaat het om de woeste verlatenheid van het Zuiderland, waar allerlei gevaren loeren voor de reiziger en die hem angst inboezemen:

"... een land van benauwdheid en angst, waar leeuwin en leeuw, adder en vliegende draak wonen." (Jes 30:6)

Maar wat bezielde de vertalers om 'vliegende draak' te gebruiken? In de grondtekst staat immers *saraph*, waarmee in dit geval weer een vurige slang zal zijn bedoeld. Dit past in het verband: leeuw en leeuw, adder en vurige slang. 'Vliegende' is de vertaling van het Hebreeuwse *gooph*, dat weliswaar vliegen of vliegend kan betekenen, maar altijd in het verband bekeken moet worden. Want het kan ook 'rijzend' (Job 11:17 waar het om de dag, de zon gaat), 'uitgeput' = 'duizelig', 'zwaaiend op hun benen' (Richteren 4:21; 1 Samuël 14:28 en 31; 2 Samuël 21:15 waar het om mensen gaat), zwaaiend (Ezechiël 32:10 — zwaard) betekenen. De cobra wiegelt heen en weer, en valt pijlsnel aan. Daarmee is hij gevaarlijker dan de adder. De NBV geeft in Jesaja 30:6 dan ook terecht vliegensvlugge cobra. Zo wordt veel logischer wat wij daar lezen: leeuw en leeuw, adder en cobra, en in Jesaja 14, waar een cobra kennelijk erger is dan een adder.

De kenmerken van slangen in het Oude Testament

Wanneer we met een Concordantie alle passages in het Oude Testament opzoeken, waarin sprake is van slangen, dan vinden we de volgende kenmerken:

God vernederde haar tot het stof (Genesis 3:14; zie ook Jesaja 65:25, Jeremia 46:22);
het is een glad dier dat zich snel, kronkelend voortbeweegt (Job 26:13, Spreuken 30:19, Jesaja 27:1);
het is een mens en dier schrik aanjagend dier (Exodus 4:3);
dat mensen en dieren bijt (Spreuken 23:32, Prediker 10:8, Amos 5:19 en 9:3);
haar gif is wreed en doodt mensen op pijnlijke wijze (Numeri 21:6, Job 20:16);
zij eet andere dieren op (Exodus 7:12);
Zij kan gedood worden door haar kop te vermorzelen of doorboren (Genesis 3:15, Job 26:13, Psalm 91:13).

Kortom, het gaat nog altijd om kenmerken en het gedrag van een natuurlijk wezen.

Slangen in de beeldtaal van het Oude Testament

Deze kenmerken vinden we terug als beeld voor wat mensen zijn en doen, of overkomt. Zo wordt de valsheid van mensen voorgesteld als het gif van een slang:

"De goddelozen zijn van de geboorte aan afvallig, de leugensprekers dwalen van de moederschoot aan. Hun venijn is gelijk (als) het venijn [gif] van een slang." (Ps 58:4,5)

"Red mij, o HERE, van de slechte mensen, bewaar mij voor de mannen van het geweld, die slechte dingen beramen, de gehele dag strijd verwekken; zij hebben hun tong gescherpt als een slang, ad-dervergif is onder hun lippen." (Ps 140:2-4)

Nergens in het OT vinden we enige suggestie dat met slangen iets anders bedoeld is dan slangen. Mozes en de andere schrijvers (vaak profeten) geven nooit aan dat er iets of iemand anders achter zou zitten. Wel wordt wat de slang is en doet gebruikt als beeld voor wat mensen zijn en doen.

De koperen slang

Het volk Israël in de woestijn spande keer op keer samen tegen Mozes, de knecht van God. Vaak ging het om water en voedsel. Zij klaagden zelfs over het manna dat zij, nota bene, dagelijks van God te eten kregen, zodat zij zouden overleven in de woestijn. Als straf zond God toen slangen met een dodelijke beet. Zij moesten toen letterlijk ervaren wat wij lezen in het boek Job: "... toch verandert zijn spijsje in zijn ingewanden, zij wordt addervernijn in zijn binnenste ... Addergif zal hij inzuigen, een slangetong zal hem doden" (Job 20:14-16).

"Want er is geen brood en geen water en van deze flauwe spijs walgen wij. Toen zond de HERE vurige slangen onder het volk; die beten het volk, zodat er velen van Israël stierven. Daarop kwam het volk tot Mozes en zei: Wij hebben gezondigd, want wij hebben tegen de HERE en tegen u gesproken; bid

tot de HERE, dat Hij de slangen van ons wegdoe. Toen bad Mozes ten gunste van het volk. De HERE dan zei tot Mozes: Maak een vurige slang en plaats die op een staak; ieder, die daarnaar ziet, wanneer hij gebeten is, zal in leven blijven. Toen maakte Mozes een koperen slang en plaatste die op een staak; en wie, wanneer een slang hem gebeten had, op de koperen slang de blik richtte, bleef in leven." (Num 21:5-9)

Dit is een uiterst belangrijke gebeurtenis, die enerzijds de dodelijke gevolgen van de zonde laat zien, maar anderzijds dat zondaars door geloof behouden kunnen worden van Gods toorn en leven. De Israëlieten zagen in de slangen de verklaring voor de vele sterfgevallen onder hen; maar de werkelijke oorzaak was hun eigen zonde. De slangen waren daarvoor het geschikte symbool (Genesis 3). Mensen overleggen in hun hart; hun gedachten kronkelen, en zij verleiden en laten zich verleiden en zij spreken tot zichzelf en met elkaar tegen God en Zijn dienaren. Door zo te doen, spuiten zij als het ware zichzelf en anderen dodelijk slangengif in. Wie in de woestijn aan de dood door het slangengif van zijn zonde wilde ontkomen, moest inzien en belijden dat hij tegen God had gezondigd, zich bekeren van zijn verkeerde weg, geloven dat God hem zou vergeven, en vervolgens strijden tegen de zonde in zijn vlees, zodat deze geheel teniet gedaan zou worden en geen kans meer krijgen.

De slang die Mozes op een paal moest aanbrengen, was geen gedode slang uit de vele die het volk bedreigden, maar gemaakt van koper, zodat hij als afbeelding en symbool alle slangen kon vertegenwoordigen. Eén van de levende slangen doden en verhogen had niet dezelfde symboliek; het zou één dodelijke beet minder betekenen. Dit koperen model beeldde uit dat het gif van de levende slangen niet in staat zou zijn te doden wie in God geloofde (vergelijk voor een parallel hiervan 1 Samuël 6:3-6).

Jezus vergeleek zijn kruisdood met deze verhoging van de koperen slang:

"En zoals Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, zo moet ook de Mensenzoon verhoogd worden, opdat een ieder, die gelooft, in Hem eeuwig leven hebbe. Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe." (Joh 3:14-16)

Dat is wel even wat serieuzer: nu geen levenloos werk van een kopersmid, maar een levend mens de eniggeboren Zoon van God. En daarom met een veel verhevener doel. In de woestijn werden mensen op grond van hun geloof gered van dood die hen op dat moment bedreigde, maar nu worden zij op grond van geloof in Christus Jezus gered van de eeuwige dood!

Maar dit overziende: hoe kunnen velen dan zeggen dat er achter de slang in de Hof een ander kwaadaardig wezen zou zitten: 'satan' genoemd, en de verhoogde slang in de woestijn het volk Israel de machteloosheid van dit wezen 'satan' toonde? De vraag die wij daarbij moeten stellen is: hoe zou Jezus zichzelf dan kunnen en willen vergelijken met deze verhoogde slang, die volgens velen het werktuig is van de 'satan'? En zo zijn er veel meer vragen. Maar laten wij liever blijven bij waar het om gaat in wat Jezus wilde zeggen. De betekenis daarvan ligt in het woordje opdat. Daarop volgt de verklaring van wat Hij bedoelde. Niet in de analyse van wat de parallel allemaal niet betekent, en nog minder wat die misschien ook wel kan betekenen.

Jezus' kruisdood beeldt uit hoe radicaal er met de zonde moet worden afgerekend. 'Het vlees' moet als het ware sterven, wil de daarin wonende begeerte geen kans krijgen en zo de zonde haar macht verliezen. Zijn dood kon niet definitief zijn, omdat Hij niet had gezondigd. Jezus' verhoging aan het kruis was daarom de weg tot een andere verhoging: die tot eeuwig leven en tot God in de hemel. Jezus vertegenwoordigde geen slang, laat staan 'satan', maar alle mensen die in Hem geloven en het vlees overwinnen. In en door Hem zullen ook zij verhoogd worden tot eeuwig leven.

2. Het Nieuwe Testament

We zagen dat het Hebreeuwse woord *nachash* in de Septuaginta meestal werd vertaald met *ophis*. Het gangbare woord voor slang in het Grieks. We komen het ook veertien maal tegen in het NT, waarbij steeds het in de natuur voorkomende dier slang wordt bedoeld. Enkele voorbeelden:

"... welk mens onder u zal, als zijn zoon hem om brood vraagt, hem een steen geven? Of als hij een vis vraagt, zal hij hem toch geen slang geven?" (Mat 7:9,10; Luc 11:11)

"... slangen zullen zij opnemen ..." (Mar 16:18)

"Zie, ik heb u macht gegeven om op slangen en scorpioenen te treden ..." (Luc 10:19)

"En zoals Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft ..." (Joh 3:14)

"En laten wij de Here niet verzoeken, zoals sommigen van hen deden, en zij kwamen om door de slangen." (1 Kor 10:9)

We wijzen hier ook op Paulus' herinnering aan de gebeurtenissen in de hof, waarbij hij hetzelfde gangbare woord voor slang gebruikte, dat ook in Genesis wordt gebruikt, zonder enige suggestie van iets anders dan een slang:

"... zoals de slang met haar sluwheid Eva verleidde, uw gedachten van de eenvoudige ... toewijding aan Christus afgetrokken zullen worden." (2 Kor 11:3)

Openbaring 9 vraagt onze aandacht. De beeldrijke taal toont een groot leger, dat optrekt om veel mensen te doden (verzen 15 en 16). Dit wordt voorgesteld als een grote ruitermacht op schrikwekkende paarden met vuur, rook en zwavel spuwende leeuwenkoppen en staarten als giftige slangen (verzen 17-19): "Want hun staarten zijn als slangen, met koppen, en daarmee brengen zij schade toe" (Op 9:19). Dit doet sterk denken aan wat Jeremia schreef over het oordeel over Juda en Jeruzalem. Ook hij wees op de komst van verwoestende vijandelijke legers, in de vorm van een omkering van de eerder genoemde zegen van Jakob over Dan, gepaard aan een parallel met de dodelijke beet van slangen in de woestijn. Deze laatste koppeling vinden we ook in het boek van Amos:

"Moge Dan een slang op de weg zijn, een hoornslang op het pad, die in de hielen van het paard bijt ..." (Gen 49:17)

"Van Dan uit is te horen het snuiven van zijn paarden; door het geluid van het hinniken van zijn rossen beeft het gehele land; zij komen, zij verslinden het land met al wat erop staat, de stad met wie erin wonen. Want zie, Ik zend onder u giftige slangen, waartegen geen bezwering baat; die zullen u bijten, luidt het woord van de HERE." (Jer 8:16,17)

"Al verscholen zij zich op Karmels top, Ik zou hen daar opsporen en weghalen; al verborgen zij zich voor mijn ogen op de bodem van de zee, Ik zou vandaar een slang gelasten hen te bijten!" (Am 9:3)

Naast *ophis* komen wij in het NT, en alleen in Openbaring, ook *drakōn* tegen (13 x in de hoofdstukken 12 en 13). Dit is in het klassieke Grieks meestal een slang. Opvallend is dat in de hoofdstukken 12 en 20 *ophis* wordt gebruikt naast *drakōn*, alsof het synoniemen zijn.

Adder

In het NT vinden we één vermelding van een adder, als Paulus in Romeinen 3:13 de hiervoor genoemde Psalm 140:4 over addergif aanhaalt. Hier wordt het gangbare woord voor adder in het Grieks: *aspis*, gebruikt.

Verder is er een vermelding van een giftige slang (Grieks: *ekidna*), waardoor Paulus werd gebeten toen hij op Malta hout sprokkelde (Handelingen 28:3).

Adderengebroad

In de evangeliën lezen we dat Johannes de Doper de Joodse geestelijke leiders 'adderengebroad' noemde. Hier wordt het meer algemene Griekse woord voor een giftige slang gebruikt: *ekidna*, zodat er eigenlijk staat: het voortbrengsel van een giftige slang. "Toen hij nu zag, dat vele van de Fari-zeeën en Sadduceeën tot de doop kwamen, zei hij tot hen: Adderengebroad ..." (Mat 3:7; vergelijk Luc 3:7 en Mat 23:33). We herinneren in dit verband aan twee eerder genoemde passages, waar het gif van slangen het beeld is voor de valsheid van mensen in hun denken, spreken en handelen: Psalm 58:4,5 en Psalm 140:2-4.

Mensen kunnen evenals slangen hun mond gebruiken om anderen indirect te doden. De Here Jezus wees zijn discipelen op de mond als het orgaan waardoor de slechte overleggingen en redeneringen in het hart van mensen aan het licht komen (Marcus 7:17-23). Jakobus schreef, met een zinspeling op de mens in de hof en mogelijk op de woorden van Jezus:

"... alle soorten van wilde dieren, vogels ... en zeedieren worden en zijn bedwongen door de menselijke natuur, maar de tong kan geen mens bedwingen. Zij is een onberekenbaar kwaad, vol dodelijk venijn." (Jak 3:7,8)

Dat moest vooral Jezus ervaren in de gemene aanvallen van de Joodse geestelijke leiders op Hem als Persoon; maar ook op zijn onderwijs en wonderen, die uiteindelijk uitmondde in het plan Hem te doden. We zien dit terug in Jezus' woorden, toen Hij werd zwart gemaakt (door laster, kwaadsprekerij) bij het volk:

"Adderengebroad [voortbrengsel van een adder], hoe kunt u, die slecht bent, iets goeds zeggen? Want uit de overvloed van het hart spreekt de mond. Een goed mens brengrt uit zijn goede schat goede dingen voort, en een slecht mens uit zijn slechte schat slechte dingen." (Mat 12:34,35)

Uit hun woorden bleek wie zij waren. Zij behoorden tot 'het zaad van de slang', dat strijdt tegen 'het zaad van de vrouw', zoals God had gezegd (Genesis 3). Het is de verleiding van 'de zonen van de mensen' voor 'de zonen van God' (vergelijk Genesis 6). De eerste die behoorde tot 'het zaad van de slang' was Kaïn, die zijn broer Abel, een 'zoon van God', uit jaloezie vermoordde. Om dezelfde reden en op dezelfde wijze beraamden de Joodse leiders het plan de rechtvaardige Jezus te vermoorden. En daar is het directe verband met Jesaja 59:

"U getuigt dus van uzelf dat u zonen bent van de moordenaars van de profeten. Maak ook u de maat van uw vaders vol! Slangen, adderengebroad, hoe zult u ontkomen aan het oordeel van de hel?" (Mat 23:31-33)

Sommigen zoeken echter van alles achter 'adderengebroad'; maar wanneer wij het gebruik daarvan in zijn verband bekijken, zien wij dat het om mensen gaat. De oorsprong is, naar wij aannemen, het boek van de profeet Jesaja, waar wij de gedachte een aantal malen tegenkomen. De eerste keer gaat het om het dreigende gevaar voor de Filistijnen:

"Verheug u niet, u geheel Filistea, omdat de roede die u sloeg [de Judese koning Achaz], verbroken is [hij stierf kort daarvoor], want uit de wortel van de slang zal een adder voortkomen en haar vrucht zal een vliegende draak [vurige slang] zijn [Assur-Babel]." (Jes 14:28,29)

De tweede passage is nog interessanter, omdat hier het directe verband is met die in het Nieuwe Testament, namelijk wanneer het gaat om mensen die zich niet willen bekeren en kwaad beramen tegen anderen:

“Want uw handen zijn met bloed bezoedeld en uw vingers met ongerechtigheid; uw lippen spreken leugen, uw tong prevelt onrecht. Er is niemand die een gegronde aanklacht indient, en niemand die naar waarheid richt; zij vertrouwen op ijdelheid, spreken valsheid, gaan zwanger van moeite en baren onheil. Zij broeden eieren van giftige slangen uit en weven spinnenwebben. Wie van hun eieren eet, zal sterven; als er een ingedrukt wordt, berst er een adder uit. Hun webben deugen niet tot kleiding, en met hun maaksels kunnen zij zich niet bedekken; hun maaksels zijn maaksels van slechtheid, en gewelddaden zijn in hun handen. Hun voeten snellen naar het slechte en haasten zich om onschuldig bloed te vergieten; hun gedachten zijn onheilsgedachten, verwoesting en verderf zijn op hun wegen.” (Jes 59:1-8)

De verantwoordelijkheid wordt hier in Jesaja geheel gelegd bij de mens en niet bij een ander wezen, net als in Genesis 3. De schrijvers van het Nieuwe Testament hebben hier geen andere gedachten over. Met de woorden die zij gebruiken bedoelen zij het dier dat wij uit de natuurwereld kennen. De kenmerken daarvan worden echter overgebracht op mensen. Zij doden onverhoeds mensen.

De oude slang in Openbaring

Velen menen dat het veelvuldig gebruik van de woorden ‘duivel’, ‘satan’, ‘boze geesten’, enz. in het Nieuwe Testament duiden op het grotere inzicht dat Jezus en de apostelen hadden, vergeleken met hen die daarvoor leefden. Maar zou het niet vreemd zijn dat God zijn geliefde dienaren Abraham, Mozes en David onwetend had gehouden van het feit dat een ander wezen dan de mens achter de zonde zit? En is het u wel eens opgevallen dat God tot Kaïn zei:

“Indien u niet goed handelt, ligt de zonde als een belager aan de deur, wiens begeerte naar u uitgaat, maar waarover u moet heersen.” (Gen 4:7)

Er vallen hier een paar dingen op:
de zonde ligt op de loer;
de zonde wordt voorgesteld als een persoon;
de mens moet over de zonde heersen.

Wordt met ‘de zonde’ hier eigenlijk wat anders bedoeld? Maar hoe kan God dan verwachten dat een mens – als waar is wat gezegd wordt dat de duivel/satan zo’n machtig wezen is, dat wij mensen niet tegen hem zijn opgewassen – hem de baas moet zijn? Vraagt Hij dan niet veel te veel van Kaïn? Valt hem dan te verwijten dat hij toch zwicht voor de verleiding zijn broer te doden?

Met behulp van een Concordantie – een onmisbaar hulpmiddel voor wie serieus de Bijbel leest en onderzoekt – is na te gaan hoe de schrijvers van het OT, geleid door Gods Geest, spreken over zonde en zondaars. Het is bij hen de mens die zonde op zich laadt, die zichzelf en anderen verleidt, aangesproken wordt op en gestraft wordt voor zijn of haar persoonlijke zonden, etc.

Maar het Nieuwe Testament dan? Als de profeten zo spraken, kan het dan zo zijn dat Jezus Christus en de apostelen door dezelfde Geest de oorzaak van de zonde plotseling leggen bij een ander wezen dan de mens, onszelf? Ons antwoord daarop is: nee. Want Jezus zei in de Bergrede niet: ‘indien satan u verleiden wil met uw handen iets verkeerd te doen, u aanspoort om op pad te gaan of uw oog vestigt op dingen die u niet mag zien’, maar: “indien uw hand u tot zonde verleidt ... indien uw voet u tot zonde zou verleiden ... indien uw oog u tot zonde zou verleiden” (Mar 9:43-47; Mat 5:29,30;18:8,9). En niet: ‘als de duivel het durft één van deze kleinen te verleiden, zal Ik hem wel krijgen’ maar: “wie één van deze kleinen, die geloven, tot zonde verleidt, het zou beter voor hem zijn, dat een molensteen om zijn hals was gedaan en hij in de zee was geworpen” (Mar 9:42; Mat 18:6;Luc 17:2).

Wanneer Paulus en Jakobus schrijven over de zonde, zou je verwachten dat zij van de gelegenheid gebruik maken te benadrukken dat je goed moet oppassen voor die duivel, die je tot zonde verleidt. Maar dat doen zij niet. Integendeel! Paulus herinnert in de brief aan de Romeinen aan hoe de zonde de wereld in kwam, in het hoofdstuk over het met Christus sterven aan de zonde in de doop tot twee maal toe aan wat God tegen Kaïn zei, en in het daarop volgende hoofdstuk hoe Gods wetten prikkelen Zijn geboden en verboden te overtreden:

“Zoals door één mens de zonde de wereld is binnengekomen en door de zonde de dood ... zoals de zonde als koning heerste in de dood ...” (5:12,21)

“Laat dan de zonde niet langer heersen in uw sterfelijk lichaam, zodat u aan zijn begeerten zou gehoorzamen, en stel uw leden niet langer als wapenen van de ongerechtigheid ten dienste van de zonde, maar stel u ten dienste van God ... immers de zonde zal over u geen heerschappij voeren.” (6:12-14)

“Want toen wij in het vlees waren [vóór de bekering en doop] werkten de zondige hartstochten, die door de wet geprikkeld worden, in onze leden, om voor de dood vrucht te dragen ... uitgaande van het gebod, wekte de zonde in mij allerlei begeerlijkheid op; want zonder wet is de zonde dood.” (7:5,8)

“Indien ik nu datgene doe, wat ik niet wens, dan bewerk ik het niet meer, maar de zonde die in mij woont.” (7:20)

Christus toonde hoe je de zonde in jezelf moet overwinnen, en niet hoe je een wezen, dat 'duivel' of 'satan' wordt genoemd, moet verslaan. Als de werkelijke oorzaak een ander wezen is dan de mens, waarom dan al die aandacht en moeite voor onze verzoening, vergeving en verlossing van zonde – ook na Jezus' kruisdood! – als het verslaan van de 'duivel/satan' de oplossing is?

Waar komt dan de algemeen verbreide gedachte vandaan dat de 'duivel/satan' verantwoordelijk is voor de verleiding tot zonde? Daarvoor moeten we helemaal naar de laatste bladzijden van de Bijbel, het boek Openbaring:

“En de grote draak (*drakōn*), werd [op de aarde] geworpen, de oude slang (*ophis*), die genoemd wordt duivel en de satan, die de gehele wereld verleidt; hij werd op de aarde geworpen en zijn engelen met hem.” (Op 12:9, 20 :2)

We zagen dat *drakōn* en *ophis* de gewone Griekse woorden voor slang zijn, en als synoniemen kunnen worden beschouwd. Dat is ook uit dit hoofdstuk 12 aan te tonen. In vers 4 is sprake van een *drakōn* die het kind, dat de vrouw baart, probeert te verslinden. In vers 9 wordt die *drakōn* 'op de aarde geworpen' en ook 'oude slang' en 'duivel en de satan' genoemd. In vers 13 gaat het over diezelfde *drakōn*, maar in vers 15 wordt deze *ophis* en in vers 16 weer *drakōn* genoemd. *Ophis* is hetzelfde woord dat in de Septuaginta wordt gebruikt voor 'de slang' die Eva verleidde. De woorden "die de gehele wereld verleidt" zijn daarom een duidelijke verwijzing naar 'de slang' in de hof. 'De oude slang' betekent: 'de slang' van het begin (zoals God in Daniël 'de Oude van dagen' wordt genoemd; de God zoals Hij er van het begin af geweest is). Zij is het symbool van de verleiding tot zonde. De 'draak' (*drakōn*) staat dan, in het verband van waarover het hier in Openbaring gaat, voor de wijze waarop die verleiding zich manifesteert, namelijk als wereldse machten. Hiervoor hebben we gezien dat in de Septuaginta *drakōn* wordt gebruikt als het gaat om een schrikwekkende (zee)slang. Het wordt in het OT toegepast op schrikwekkende menselijke machten, zoals Egypte en Assur-Babel. Dat was eenvoudig aan te tonen, en dat is ook eenvoudig aan te tonen in het boek Openbaring. Zie verder de afzonderlijke gedeelten *Satan, Duivel* en *Dieren, beesten en een draak in Openbaring*.

Waar we nog enige aandacht aan willen besteden, is de vraag waarom de slang uit het eerste Bijbelboek plotseling in het laatste boek weer verschijnt. Openbaring is de afsluiting van profetie. Hierin wordt alles nog eens bevestigd wat God van het begin aan heeft gezegd en beloofd. Uit alles in dit

boek blijkt dat, door de opwekking tot eeuwig leven en verhoging van Zijn Zoon Jezus Christus tot Zijn troon in de hemel, het toneel in gereedheid is gebracht om het plan, dat God vóór de grondlegging van de wereld had uit te voeren. God is bezig de ongewenste toestand, die in de wereld is ontstaan door de zonde van de mens, grondig te veranderen. En wel door:

Een eind te maken aan de macht en invloed van 'het nageslacht van de slang' (de onrechtvaardigen, de zonen van de mensen), voorgesteld als slang, draak, beest, dier, strijd voerend tegen 'het nageslacht van de vrouw', (de rechtvaardigen, de zonen van God), in 12:1 voorgesteld als de "vrouw met de zon bekleed, met de maan onder haar voeten en een krans van twaalf sterren op haar hoofd".

De weg naar 'de boom van leven', die vanwege de zonde werd afgesneden, weer te openen voor de rechtvaardigen, en een nieuwe samenleving tot stand te brengen, waarin Hij weer kan wandelen met de mens, zoals in de Hof, voorgesteld als het nieuwe Jeruzalem. Dan zal bereikt zijn wat God voor ogen had: mensen te maken naar Zijn beeld en als Zijn gelijkenis, om te heersen over de aarde.

Hoofdstuk 22 roept het beeld op van de Hof en van wat het resultaat had kunnen zijn als Adam en Eva niet hadden gezondigd:

"En hij toonde mij een rivier als van levend water ... ontspringende uit de troon van God en van het Lam. Midden op haar straat en aan weerszijden van de rivier staat het levengevende geboomte ... en niets vervloekts zal er meer zijn ... en zijn dienstknechten zullen Hem vereren ... en er zal geen nacht meer zijn ... want de Here God zal hen verlichten en zij zullen als koningen heersen tot in alle eeuwigheden." (Op 22:1-5)